

Fyysikot kuin paita ja peppu

VÄITÖSUUTISET JA INTERTEKSTUAALISUUS

Tieteellistä tietoa esitellään sanomalehdissä monessa eri muodossa. Tutkimukseen perustuvaa tietoa on tarjolla varsinaisten tutkimusuutisten lisäksi pääkirjoituksissa, ala- ja yläkerroissa, kolumneissa, henkilöhaastatteluissa jne. (Vesikansa 1989). Tiedettä käsittelevistä jutuista onkin Kauhasen (1994, 1997) mukaan vain noin yksi kymmenestä sijoitettu lehtien varsinaisille tiedesivuille. Väitösuutiset ovat yksi tapa kertoa lukijoille tieteen saavutuksista, ja Helsingin Sanomissa niitä löytyy eri osastoilta – useimmin Tänään- ja Kotimaa-sivuilta.

Suomessa tieteellisen tiedon esittämisen journalistisia prosesseja on Väliverrosen (1993) mukaan tutkittu toistaiseksi varsin vähän (ks. kuitenkin Kauhanen 1997), vaikka asiasta onkin keskusteltu useissa seminaareissa ja tiedeyhteisön leh-

tien palstoilla. Muualla tehdyissä tutkimuksissa on Väliverrosen mukaan löydettävissä kaksi erilaista lähestymistapaa, joista toisessa tarkastellaan lähinnä sitä, miten luotettavasti tiedotusvälineet ”kääntävät” tieteellistä tietoa maallikoiden omaksuttavaksi tai sitä, millaisia ovat tieteentekijöiden ja journalistien suhteet. Sen sijaan ns. kriittistä paradigmaa noudattelevien tutkimusten pyrkimyksenä on ollut selvittää niitä prosesseja, joissa tietellistä tietoa tuotetaan osa-

Sanomalehden väitösuutiset rakentuvat moniäänisinä: teksteissä yhdistyvät sekä tutkijan ja tieteen ääni että toimittajan ja lehden ääni. Tässä artikkelissa kuvaan Helsingin Sanomissa syksyllä 1996 ilmestyneiden väitösuutisten tapoja representoida eri lähteistä peräisin olevaa tekstiä ja pohdin näiden tapojen taustalla vaikuttavia tieteen ja journalismin diskurssikäytänteitä. Haluan saada selville, millainen väitösuutinen on diskurssityyppinä, kenen äänellä se puhuu, mistä se kertoo ja millaista kuvaa se rakentaa tieteenteosta ja -tekijöistä.

na journalistisia käytänteitä. Toimittajan työtä ei siis ymmärretä tieteellisen tiedon kääntämiseksi vaan ennemminkin tiedon representoimiseksi.

Kriittisen paradigman näkemys on myös tämän artikkelin lähtökohtana. En siis tarkastele väitösuutisia tutkijan laatimien tiedotteiden ”käännöksinä” vaan itsenäisinä, tietoa representoivina teksteinä. Lisäksi tarkastelen vain yhtä tieteen esiintymisen tapaa lehden palstoilla. En siis pohdiskele tieteellisen tiedon välittymistä lukijoille yleisesti, vaan kuvaan väitösuutista yhtenä monista tavoista tuoda tieteen ja yliopistoinstituution ääntä näkyviin. Aineistoni koostuu syksyllä 1996 kahden kuukauden aikana Helsingin Sanomissa ilmestyneistä väitösuutisista. Tuona aikana julkaistiin 16 väitösuutista, joiden aiheet vaihtelivat toimeentulotuesta insinöörien jatkokoulutukseen ja uskontoteologiasta kaihiin (ks. tarkemmin Luukka 1997). Väitösuutisella tarkoitan tässä toimittajan tekemää lehtijuttua väitöksestä, en siis ns. riviutisia. Nostan niistä esille kaksi uutista kokonaisina, muista esitän esimerkkejä. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, miten väitösuutisessa representoidaan eri lähteistä peräisin olevaa tekstiä, millaisia väitösuutiset ovat dis-

kurssityyppeinä ja miten ne rakentuvat tieteen ja journalismin diskurssikäytänteiden yhteenkietoutumisen tuloksena.

Tekstin moniäänisyys

Tekstit puhuvat aina jonkin henkilön tai instituution äänellä tai äänillä, ja media-teksteille on tyypillistä äänen yhteen sulautuminen. Toimittajan työ on pitkälti tiedon keruuta muista lähteistä ja niiden äänen välittämistä sanomalehden lukijoille. Tästä syystä intertekstuaalisuus on lehtiteksteille tyypillistä, ne perustuvat eri lähteistä peräisin oleviin tietoihin ja vain harvoin toimittajan omiin ajatuksiin tai itse kehittelemiin tietoihin. Analyysin kannalta merkittävä piirre on se, miten äänien sulautuminen tapahtuu tekstissä, kuinka selvästi representoiva ja representoitu diskurssi erottuvat toisistaan, ts. miten toimittajan oma (tai lehden) ääni erottuu toisen henkilön äänestä (Fairclough 1995).

Tässä artikkelissa näkökulmani tekstien moniäänisyyteen pohjautuu kriittisen diskurssianalyysin näkemyksiin intertekstuaalisuudesta, jotka löytävät juurensa Bahtinin (esim. 1986) ja Vološinovin (1990) ajatuksista¹. Bahtinin (1986) mukaan kielen perusluonne on dialoginen: jokainen lausuma sisältää heijastumia muista lausumista, jotka ovat peräisin muista diskursseista, kulttuureista ja tilanteista ja tuovat siten diskursseihin mukaan moniäänisyyttä ja heteroglossiaa. Ihmisten diskurssit, tyylit ja tavat käyttää kieltä ovat vain harvoin täysin ainutlaatuisia ja uniikkeja. Jos kyseessä on keskustelu, jokaisella mukana olijalla on oma positionsa josta asiaa tarkastelee, omat tavoitteensa, tietynlainen suhde muihin osallistujiin, tietty historia ja kokemukset, jotka kaikki väistämättä seuraavat häntä diskursseihin ja sitä kautta ilmenevät teksteissä. Samalla tavalla kirjoitetuissa teksteissä on mukana useita ääniä, näkökulmia, palasia toisista teksteistä ja diskursseista, jotka osallistuvat viestintätapahtuman rakentumiseen.

Faircloughin (1992b, 194-195) mukaan diskurssianalyysi tarvitsee sekä lingvististä että intertekstuaalista analyysiä. Lingvistisellä analyysillä tarkoitetaan laajasti sekä kielen että tekstin rakenteiden analyysiä, ja sen tavoitteena on kuvata, miten tekstit rakentuvat kielellisen systeemin keinoilla. Intertekstuaalinen analyysi puolestaan keskittyy tekstin ja diskurssikäytänteiden rajamaaston selvittämiseen. Se yhdistää tekstin ja kontekstin kiinnittämällä huomiota niihin prosesseihin, jotka ovat yhteisössä tarjolla tekstien tuottamisessa ja ymmärtämisessä.

Kokonaisuudessaan intertekstuaalisen analyysin tavoitteena on mm. selvittää, mitkä genret ja diskurssit ovat osallistuneet tekstin syntyyn ja millaisia jälkiä ne

ovat tekstiin jättäneet. Toisaalta analyysin kohteena on teksti, sillä tekstin sisältämät lingvistiset vihjeet toimivat todisteena intertekstuaalisuudesta, toisaalta diskurssikäytännöt laajemmin, sillä tavoitteena on liittää piirteiden tulkinta tekstin ylä- ja ulkopuolisiin käytänteisiin. Analyysin tavoitteena on tuoda esiin, miten eri diskurssityypit ja diskursiiviset käytännöt ovat uppoutuneet tekstiin ja millaisten muunnosten kautta uppoutuminen tapahtuu. Intertekstuaalinen analyysi on luonteeltaan lingvististä analyysiä tulkitsevampaa, sillä se vaatii tuekseen tietoa siitä sosiaalisesta ja kulttuurisesta kontekstista, jossa diskurssi ilmenee (Fairclough 1995², 61-65).

Intertekstuaalisuutta voidaan tarkastella kolmesta eri näkökulmasta: 1) diskurssirepresentaation analyysi kuvaa mm. sitä, miten puhe ja kirjoitus tekstissä sekoittuvat ja miten eri äänet tuodaan tekstissä esiin, 2) diskurssityypin kuvaus sitä, miten genret ja diskurssit artikuloidaan ja 3) diskurssin (foucault'laisessa mielessä) kuvaus sitä, miten erityyppiset tavat hahmottaa ja käsitellä asioita sekoittuvat (Fairclough 1995, 75 - 102). Ilmiötä voidaan siis tarkastella yksittäisen tekstin kielellisten valintojen kannalta, eri tekstityyppien ja -muotojen sekoittumisen näkökulmasta ja laajimmillaan kokonaisten diskurssien ja sisältöjen yhdistymisen kannalta. Tässä artikkelissa keskityn pääasiassa diskurssityyppien analyysiin ja siihenkin vain siltä osin, kuin valitsemani aineisto nostaa aiheelliseksi. Tekstin tason ilmiöitä, diskurssirepresentatioita, kuvaan lyhyesti eri tyyppien yhteydessä.

Kielitieteessä tekstin tasolla ilmenevää intertekstuaalisuutta on tarkasteltu kieliopillisesta näkökulmasta ja kuvattu niitä keinoja, joilla suora esitys eroaa epäsuorasta (ks. esim. Leech & Short 1981, Coulmas 1986; suomen kielen keinoista esim. Ikola 1961, Penttilä 1963, Kuiri 1984, Koski 1985). Kahden ääripään väli-muotona pidetään varsinkin kaunokirjallisuudelle tyypillistä vapaata epäsuoraa esitystä (Pietilä 1993b) tai kerrottua suoraa esitystä (Volo_inov 1990, 136). Näille esitystavoille on määritelty muodollisia tunnistamiskriteerejä, joiden perusteella tavat voidaan (enemmän tai vähemmän täsmällisesti) erottaa toisistaan. Suorassa esityksessä tekstin laatija toistaa toisen ääntä sellaisenaan sanatarkasti, epäsuorassa taas omin sanoin. Muotojen välillä katsotaan olevan näkökulmaero: suorassa esityksessä asia esitetään alkuperäisen puhujan näkökulmasta raportoidun puhujan tekstinä, epäsuorassa taas tekstin laatijan näkökulmasta raportoijan tekstinä. Muunnos suorasta epäsuoraksi tapahtuu mm. persoonapronominien, johtolauseen valinnan, aikamuotojen ja aikaan ja paikkaan viittavien sanojen vaihdosten avulla. Vapaassa epäsuorassa esityksessä yhdistyvät eri esitystapojen kieliopilliset piirteet: suorasta esityksestä periytyvät deiktiset adverbit, epäsuorasta taas lainausmerkittävyys, persoonapronominit ja aikamuoto, kertojan omasta esityksestä taas johtolauseettomuus.

Tämäntyyppinen kieliopillisten piirteiden avulla tehtävä erottelu edellyttää tietysti, että analysoidtavat lauseet ovat tiettyntyyppisiä ja että niissä esiintyvät tietyt piirteet. Aidoissa teksteissä kielioppikuvauksissa esitetyt ideaalilauseet ovat kuitenkin harvinaisia, joten esitystapojen erottaminen toisistaan on monin verroin mutkikkaampaa kontekstissaan esiintyvien lauseiden analysoinnissa. Pietilä (1993b) toteaaakin, ettei esimerkiksi sanomalehti uutisissa sen genreominaisuuksien vuoksi juuri ole mahdollisuutta käyttää kieliopillisesti määriteltyä vapaata epäsuoraa esitystä vieraan puheen esittämismuotona. Yksinomaan kieliopillisten muotojen perusteella näitä esitystapoja onkin usein vaikea erottaa.

Tästä syystä Fairclough (1992a, 107) käyttääkin tekstin tasolla ilmenevän intertekstuaalisuuden analyysissä apuna diskurssirepresentaation käsitettä tavanomaisemman suoran ja epäsuoran puheen käsitteparin sijasta. Hän perustelee valintaansa bahtinilaiseen tapaan sillä, että perinteiset kuvaukset eivät riitä tuomaan esiin koko kompleksista kuvaa ilmiöstä. Ulkopuolelle jäävät esimerkiksi media-tekstien otsikoissa tyypillisesti esiintyvä tapa tunnusmerkittävästi esittää toisen tekstin tai instituution ajatuksia, jolloin heterogeenisyys tunnistetaan vain kon-

tekstin piirteiden ja diskurssikonventioiden tuntemisen kautta. Samalla representaation käsite korostaa sitä, että muunnoksen avulla syntyy aina uusi representaatio, kyseessä ei siis ole vain suora tai epäsuora esitys asiasta, vaan aina uudella tavalla representoitu sisältö (1992c, 281).

Diskurssityypit

Tekstin tasolla ilmenevä intertekstuaalisuus paljastaa sen, millaisten kielellisten keinojen avulla eri lähteistä peräisin olevat katkelmat kietoutuvat yhteen tekstissä. Tämä ei kuitenkaan vielä paljasta kaikkea tekstien moniäänisyydestä, jota esiintyy myös laajemmalla, diskurssityyppien tasolla. Diskurssityyppien intertekstuaalisen analyysin työkaluina Fairclough (1992a, 1995) käyttää mm. käsitteitä genre, toimintatyyppi, tyyli ja ääni. Genrellä Fairclough tarkoittaa niitä suhteellisen pysyviä konventioita, jotka liittyvät sosiaalisesti ratifioituihin sosiaalisiin toimintoihin kuten tavaroiden ostamiseen kaupassa, työhönottohaastatteluun, uutistekstien tuottamiseen ja lukemiseen jne. Genrellä ei siis tarkoiteta vain tiettyä tekstityyppiä, vaan myös sen taustalla vaikuttavia tekstin tuottamisen ja vastaanottamisen prosesseja. Sosiaalisessa käytänteissä tapahtuvat muutokset tulevat ilmi sekä kielen että genresysteemien tasolla.

Mikäli genreä halutaan tarkastella tekstityyppinä, se liittyy aina tiettyyn toimintatyyppiin (activity type), joka voidaan spesifioida sitä rakentavien aktiviteettien ja toimintaan osallistuvien henkilöiden ja heidän subjektipositioidensa kautta. Esimerkiksi tavaroiden ostaminen kaupasta rakentaa keskustelua tietyllä tavalla, puheenvuorot seuraavat toisiaan ennakoitavalla tavalla, toimintaan osallistuvat tietyt henkilöt, yleensä ostaja ja myyjä, keskustelu käydään yleensä kaupassa. Toimintatypit eivät kuitenkaan ole tiukkoja rakenteita vaan ennemminkin joukko potentiaalisia vaihtoehtoja genren toteutumiselle tekstityyppinä.

Diskurssityyppiin liittyy myös tietty tyyli, vaikka kyseessä useimmiten onkin eri tyylien yhdistelmä tai joukko tyyliä, joista genre valitsee omansa. Fairclough käyttää tyylikuvauksessaan hyödyksi Hallidayn (1978) käsitteitä ja kuvaa tyylin variaabeleina osallistujien välisten suhteiden laatua (tenor), viestinnän muotoa (mode) ja retorista muotoa (rhetorical mode). Tyyli voi siis esimerkiksi vaihdella epävirallisesta puhutusta tarinankerronnasta viralliseen kirjoitettuun argumentointiin. Äänellä puolestaan Fairclough tarkoittaa tekstin tuottamiseen ja tulkinnaan osallistuvien yksilöiden tai yhteisöjen identiteettejä ja näkökulmia, jotka voivat diskurssissa sekoittua. Näistä intertekstuaalisen analyysin työkaluista laajimmalle tasolle asettuu genre ja lähimmäs tekstiä toimintatyyppi. Tyyli ja ääni puolestaan liittyvät osallistujien välisten suhteiden ja näkökulmien variaatioon. Kuvaan seuraavaksi näiden analyysivälineiden avulla aineistoni väitösjuttujen kirjoja.

Väitösuutinen ja genre

Väitösuutisten yhteisiin genrepiirteisiin vaikuttaa mm. se, että sanomalehden tekstit syntyvät rutiinilla, toimituksen käytänteiden kautta. Tekstien tuottamisessa voivat olla omalla panoksellaan mukana useat eri henkilöt, jolloin lopullinen teksti ei enää olekaan yhden henkilön vaan lehden tuote. Teksti saattaa käydä läpi monia toimitusvaiheita ennen päätymistään lehden palstoille, ja jokainen välikäsi jättää jälkensä tekstiin. Tosin esimerkiksi Pietilän (1988, 15) mukaan uutinen noudattaa pitkälti ennakkokaavaa, johon sisään rakentuneet tekijät, arvot ja normit, säätelevät sitä, miten uutinen pitää ja miten se voidaan tekstinä rakentaa ja esittää. Teksti on siis enemmänkin ”uutiskoneiston” kuin yksittäisen toimittajan tuote. Lehtigenren taustalla vaikuttavat tietysti yleisemmät journalismin piirteet,

joihin kuuluvat faktuaalisuus (tekstit ankkuroituvat todellisuuteen), aktuaalisuus (pyrkivät ajankohtaisuuteen), massalevikkisyys (tavoitteena mahdollisimman laaja yleisö) ja institutionaalisuus (sitoutuminen lehden linjaan, rakenteisiin ja toimintatapoihin). Toimittajan tehtävänä on valita uutisoitavaksi sellaiset asiat, jotka täyttävät uutisoinnin ja kiinnostavuuden kriteerit, joita ovat mm. toisaalta läheisyys ja tuttuus, toisaalta poikkeavuus ja odottamattomuus. (Bruun et al 1986.) Nämä taustaperiaatteet vaikuttavat paitsi juttujen valikointiin, myös siihen miten lehtiteksti rakennetaan (ks. esim. Pietilä 1993a).

Väitösuutisen tuottamiseen osallistuvat ainakin väittelijä itse, yliopiston tiedottaja ja uutisen kirjoittava toimittaja. Yleensä väittelijä kirjoittaa itse tiedotteen, jonka joissain tapauksissa yliopiston tiedottaja toimittaa tai ainakin liittää sen mukaan yliopiston saateliuskan, jossa käyvät ilmi tilaisuutta koskevat tiedot ja väittelijän yhteystiedot. Tiedote lähetetään lehden toimitukseen joko faksina tai kirjeenä, muutamassa yliopistossa tiedotteet ovat lisäksi saatavilla internetin kautta. Tiedotteen pohjalta toimituksessa päätetään, uutisoidaanko väitys, tehdäänkö siitä pikku-uutinen vai kokonainen juttu. Tämän aineiston 16 lehtijutusta 12 on ilmeisesti tehty sekä tiedotteen että haastattelun perusteella. Kahta niistä voisi epäillä puhelinhaastatteluiksi sillä perusteella, että tiedotteen ulkopuolelta juttuun oli lisätty vain muutama fakta, jutuissa ei ollut kuvaa väittelijästä eikä myöskään henkilöväritystä lainkaan. Lopuista neljästä kaksi perustui väitöskirjan esilukuun, ja kaksi todennäköisesti oli kirjoitettu pelkän tiedotteen pohjalta, sillä niissä ei ollut lainkaan tiedotteen yli meneviä sisältöjä.

Laajimmasta, genren näkökulmasta väitösuutisten joukko näyttää melko yhtenäiseltä. Toisaalta erot tekstin tuottamiseen osallistuvien henkilöiden tai lähteiden määrässä ja luonteessa vaikuttavat osaltaan siihen, millaisia aineksia toimittaja voi tekstiinsä upottaa. Diskurssityyppien erot tulevat kuitenkin selvemmin esiin toimintatyyppien, tyylin ja ääniin liittyvän näkökulman analyysin avulla. Helsingin Sanomien julkaisemat väitösjutut edustavat (ainakin) kolmea, intertekstuaalisesti eri tavalla rakentuvaa diskurssityyppiä: tutkimusuutisia (6 tekstiä), väitöskirja-arvioita (2) ja henkilökuvia (4). Näiden perustyyppien lisäksi aineistoon mahtuu 4 juttua, joissa yhdistyvät uutisen ja henkilökuvan tyytit niin, että niitä on vaikea luokitella puhtaasti kumpaankaan tyyppiin.

Tutkimusuutinen

Suurinta osaa tämän aineiston lehtijuttuista voidaan luonnehtia tekstityypiltään uutisiksi, jonka rakennetta tosin osa jutuista noudattaa selvemmin osa vähemmän selvästi. Rakenteeltaan uutismaiset jutut nostavat tutkimuksen ja sen tulokset pääasiaksi. Tutkimuksen päätulos on nostettu otsikkoon ja se toistetaan yleensä myös heti jutun alussa.

Kasvisruokavalio voi olla myös vakava terveysriski. Tuore väitöstutkimus varoittaa elävää ravintoa nauttivia pitkän aikavälin vitamiinipuutoksista.

Väitöstutkimus: E-vitamiini saatta ehkäistä harmaakaihia.

Väitys köyhistä ja lainkäytöstä: Kerjuupassit vaihtuneet toimeentulotukeen.

Uutiset noudattelevat pitkälti tutkimustiedotteen mallia ja niissä on usein lainattu tiedotteen tekstiä sellaisenaan. Tutkimustiivistelmän tapaan uutisissa esitellään tulosten lisäksi lyhyesti tutkimusaineistoa ja menetelmiä.

Karlsson vertaili tutkimuksessaan 96:ta terveyspalvelujen suurkäyttäjää 466:een vähemmän terveyskeskuksessa käyneeseen. Tutkitut olivat työikäisiä 18-64 -vuotiaita. Terveyspalvelujen suurkäyttäjiksi laskettiin vähintään 11 kertaa vuodessa lääkärissä käyneet.

Tutkimusuutiset positioivat tutkijan asiantuntijaksi ja tiedon tuottajaksi ja toimittajan uutisoijaksi ja tiedon välittäjäksi. Ne rakentavat osallistujien, ts. toimittajan, väittelijän ja lukijan välistä suhdetta etäisellä ja virallisella tavalla. Väitöskirjan tekijä esiintyy uutisessa vain tutkimuksen tekijänä eikä hänestä kerrota tutkija- tai ammattirooliin kuulumattomia seikkoja. Tyypillistä näille jutuille on se, että toimittaja nimittää väittelijää aluksi koko nimellä, myöhemmin sukunimellä, esittelee hänet ammattiuraan liittyvien kuvausten avulla esimerkiksi seuraavasti:

Ammattikorkeakouluista valmistuville insinööreille pitäisi järjestää jatkokoulutusmahdollisuus ammatillisen tekniikan lisensiaatintutkinnon suorittamiseksi, vaatii kasvatustieteen tohtoriksi Turussa väitellyt diplomi-insinööri. "Uudella lisensiaatintutkinnolla poistettaisiin ammattikorkeakouluinsinöörien koulutuksellinen umpiperä", sanoo Turun yliopistossa insinöörien koulutuksesta perjantaina väitellyt forssalainen diplomi-insinööri ja kasvatustieteen kandidaatti Ari Orelma. (→) Forssan teknillisen oppilaitoksen rehtorina työskennellyt Orelma vertailee väitöskirjassaan (→).

Toimittaja pysyttelee siis mahdollisimman etäällä väittelijästä henkilönä ja luo samalla etäistä ja virallista suhdetta myös tutkijan ja lukijoiden välille. Etäisyyden ja asiakeskeisyyden vaikutelmaa vahvistaa lisäksi se, että vain kahdessa uutisessa oli kuva väittelijästä. Myös tutkijan suhdetta tutkimustyöhön leimaa näissä teksteissä tietty etäisyys, teknisyytys ja asiallisuus. Jutuissa ei esimerkiksi esitellä tutkijan aiheenvalinnan motiiveja tai kuvata tutkimuksen tekoa prosessina. Tärkeimmäksi nousevat tutkimuksen tulokset. Tyyllillisesti nämä uutiset ovat siis persoonattomia, etäisiä, korostuneen kirjakielisiä, tieteen kielen kaltaisia ja niiden retorista muotoa voi luonnehtia toteavaksi informaation välittämiseksi.

Useimmissa väitösuutisissa on läsnä vain väitöskirjan, väitöstiedotteen ja väittelijän haastattelun tekstiä muutamien toimittajan omien tekstipätkien lisäksi. Muutamissa uutisissa mukana on myös muiden tekstien ääniä, joita toimittaja esittelee samaan tapaan kuin tutkijankin tekstejä. Uutisen lukijalle ei selviä, ovatko nämä muut tekstit toimittajan valitsemia ja etsimiä lisiä vai tutkijan haastattelussa esiin nostamia taustan täydennyksiä. Havainnollistan seuraavan esimerkin avulla useampien tekstien representoitumista väitösuutisessa. Esimerkkini väitösuutinen on selkeästi moniäänisin tämän aineiston uutisista (Katso sivu 83. Numerot viittaavat esimerkin numeroituihin kohtiin.).

Turvapaikkapuhutteluja käsittelevässä väitösuutisessa pääosassa ovat tutkijan ääni ja väitöskirjan ääni. Toimittaja upottaa tutkijan tekstiä uutistekstiinsä sekä suoran että epäsuoran esityksen avulla. Noin puolet tekstin virkkeistä on eksplisiittisesti merkitty väittelijän tekstiksi. Suurin osa tästä upotuksesta on tehty epäsuoran esityksen keinoin: Saarelainen ehdottaa, pitää epäkohtana, Saarelaisen mukaan (esim. 2, 5, 9). Suorissa sitaateissa ei ole puhujaa pantu ilmi, mutta kontekstista selviää, kenen lainatusta puheesta on kyse (4, 10). Molempia sitaattikapaleita nimittäin ympäröi epäsuora esitys, jossa väittelijän nimi esiintyy.

Tekstiin on upotettu myös muiden dokumenttien tekstiä. Mukana on "nykykäytännön" (3), Geneven pakolaissopimuksen (6), ulkomaalaislain (8), ulkomaalaiskeskuksen päätöstekstin (13) ja Mauno Koiviston (17) tekstiä ja kuvallisessa muodossa ulkomaalaisviraston tekstiä (20). Toimittaja representoi niitä samalla tavalla kuin väittelijän omaa tekstiä ja puhetta. Kontekstin perusteella näyttää ilmeiseltä, että nämä tekstit ovat ikään kuin kahteen kertaan välitettyjä, ts. väitte-

lijä on nostanut ne esiin haastattelussa. Tulkinta syntyy mm. siitä tavasta, jolla toimittaja upottaa muiden lähteiden tekstiä keskelle väittelijän tekstiä, siten että sen laajemmaksi kehikseksi, ikään kuin johtolauseeksi, muodostuu väittelijän tai väitöskirjan teksti.

Toimittaja itse esiintyy tässä uutisessa vain väitöskirjan ja tutkijan esittelijänä. Niissä katkelmissa, jotka voitaisiin tulkita toimittajan omaksi tekstiksi, hän kaiuttaa väitöskirjan ääntä (7, 8) tai kertoo väittelijän taustoja (18) ja uutisoi väitöslaisuuden tapahtuman (19). Väitöskirjaa esittelevät katkelmat (7 ja 8) nousevat tekstissä esiin mm. aikamuodon valinnan kautta. Esittelyt on kirjoitettu imperfektissä toisin kuin muut väitöksen sisältöä referoivat katkelmat. Väittelijälle toimittaja on tässä uutisessa valinnut ehdottajan roolin. Tämä tulee ilmi jo uutisen otsikossa ja strategia jatkuu läpi koko uutistekstin. Suuri osa väittelijän ja väitöskirjan äänestä esitetään konditionaalimuodossa (esim. 1,3,5) ja referoinneissa toistuu verbi ehdottaa.

Tutkimusuutisissa esillä on ensisijaisesti tutkimuksen ja tutkijan ääni eikä toimittaja ole henkilönä lainkaan läsnä tekstissä. Tästä huolimatta hänen valinnoistaan riippuu se, millaisen äänen tutkija saa tekstissä. Tutkimusuutisissa tutkija puhuu viralliseen ja kirjalliseen tapaan, ja vain lainausmerkeistä voi päätellä, että kyseessä on todennäköisesti haastattelutilanteesta esitetty puhuttu repliikki.

”Hyvinvointivaltion perusta on taata kansalaisille ainakin minimitoimeentulo, ruoka, terveydenhuolto, asuminen ja koulutus siten, ettei niiden saanti riipu hyväntekeväisyydestä. Hyvinvointivaltiot ovat syntyneet Länsi-Eurooppaan vasta toisen maailmansodan jälkeen”, Aerschot huomauttaa.

”Niillä ihmisillä, joilla veren E-vitamiinipitoisuus oli alhainen, oli 3,7-kertainen riski verrattuna niihin, joiden vitamiinipitoisuus oli korkea. Tämä antaa viitteitä antioksidanttien suojaavasta vaikutuksesta”, kertoo lääketieteen lisensiaatti, erikoislääkäri Päivi Rouhiainen.

Jälkimmäisen esimerkin sitaatin alkuosa tosin löytyy lähes identtisenä myös tutkijan laatimasta tiedotteesta. Näin ollen on vaikea tietää, onko tutkija todella sanonut lausuman haastattelutilanteesta vai onko toimittaja poiminut sen tiedotteesta ja upottanut tekstiin ikään kuin puhuttuna.

Väitöskirja-arviointi

Aineistoon osui kaksi väitösuutista, joita voi luonnehtia diskurssityypiltään väitöskirja-arvioksi. Tutkimusuutisen tapaan niissä keskitytään tutkimukseen, mutta fokuksessa eivät ole vain tulokset vaan koko tutkimus laajemmin ja väitöskirja kirjana. Otsikoihin nousee väittely ja toimittajan tulkinta tutkimuksesta:

Jouko Kajanojalta väitöskirja hyvinvoinnista. Hyvinvointivaltio ei lupaa työtä, mutta hyvän elämän.

Kerran vuodessa täältä pois. Väitös ymmärtää suomalaisen kaipuun Etelään – maahan, jota ei ole.

Toisin kuin muissa tyypeissä väitöskirja-arvioinneissa viitataan väitöskirjaan kirjallisena tuotteena:

Maailmanparantaja Jouko Kajanojan, 54, kirja hyvinvointivaltion tulevaisuudesta voisi hypähtää vaikka painosten kuninkaaksi, ellei kyse olisi kansaa karkottavasta väitöskirjasta.

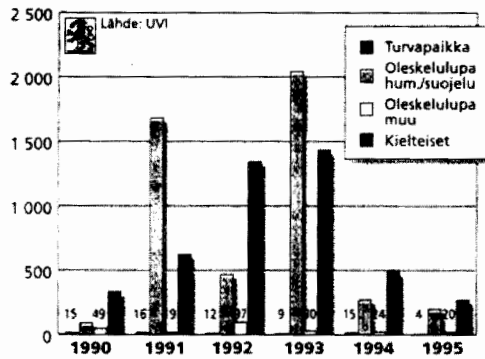
Tuore väitös ehdottaa tuntuvia muutoksia turvapaikkakäytäntöön

Turvapaikkapuhutellut suullisiksi, työ poliisilta ulkomaalaisvirastolle

SUSANNA NIINIVAARA
Helsingin Sanomat

20

Turvapaikkapäätökset 1990-1995

2 Turvapaikkapäätöksiä tekevien virkamiesten pitäisi itse tavata turvapaikan hakija, ehdottaa suojelupoliisin ylitarkastaja Matti Saarelainen. Väitöskirjan Suomen turvapaikkakäytännöstä tehnyt Saarelainen pitää epäkohtana sitä, että päätökset tehdään paperien perusteella.

3 Nykykäytännön mukaan paikallispoliisi kuulustelee turvaa hakevia, minkä jälkeen ulkomaalaisvirasto arvioi hakijan uskottavuutta ja turvapaikan tarvetta paperien perusteella. Saarelainen ehdottaa, että turvapaikkapuhutellut siirrettäisiin paikallispoliisilta ulkomaalaisvirastolle.

4 "Näin hakemusperusteiden uskottavuuden arviointi perustuisi suoraan kontaktiin eikä kolmannen osapuolen eli poliisin lausumaan puhutellupöytäkirjaan."

5 Saarelaisen mukaan muutos yksinkertaistaisi ja nopeuttaisi turvapaikanhakua. Lisäksi ulkomaalaisviraston virkamies voisi suunnata puhutellun hakemuksen kannalta oleellisiin kysymyksiin.

Perusteltu pelko

6 Geneven pakolaissopimuksen mukaan turvapaikkaa tarvitsee henkilö, jolla on perusteltua syytä pelätä vainoa kotimaassaan. Hakijan tehtävänä on osoittaa perusteltu pelko. Viranomaisten uskoa kertomukseen vähentää ennen kaikkea se, jos hakija sortuu vilppiin tai on matkalla hävittänyt asiakirjoja.

7 Kansainvälisen politiikan

alään kuuluvassa Perusteltu pelko -väitöksessä Saarelainen selvittää sitä, mitä turvapaikkaprosessissa kirjoitetut tekstit kertovat turvapaikanhakijasta pakolaisena ja Suomesta turvapaikkamaana.

8 Ennemmästä Saarelainen pohti, miten ulkomaalaislain lauseke "perusteltua syytä pelätä joutuvansa vainotuksi" määrittyy suomalaisessa turvapaikkaprosessissa.

9 Saarelaisen mukaan kynnys turvapaikan myöntämiseen on liian korkea. Turvapaikka ja suojelutarpeen perusteella annettu oleskelulupa myönnettiin usein hyvin samantapaisia kertomuksia esittäneille hakijoille.

10 Tämä antaa aiheen olettaa, että Suomi voisi myöntää huomattavasti enemmän turvapaikkoja suojelutarpeen perusteella annettavien oleskelulupien sijasta.

11 Saarelainen ehdottaa, että Suo-

mi luopuisi kokonaan statuksen A9 eli suojelun tarpeen perusteella annettusta oleskeluluvasta.

Viranomaiset muistavat vilpin

12 Viranomaisten mielestä sille, jolta turvaa pyydetään, ei sovi valehdella. Saarelaisen mukaan tämä johtaa helposti käytäntöön, jonka mukaan "joka kerran keksitään, sitä aina epäillään".

13 Esimerkiksi käy eräs ulkomaalaiskeskuksen nykyinen ulkomaalaisvirasto päätösteksti: "Hakija ei ole esittänyt luotettavaa selvitystä henkilöllisyydestään, ja hän on väärennetyin passinsa hävittämällä vaikeuttanut turvapaikkatutkimusta, eikä hänen näin voida katsoa toimineen vilpittömässä mielessä."

14 Saarelainen osoittaa esimerkiksi, että ulkomaalaiskeskus-

koo mieluummin sisäministeriön tietoihin kuin hakijan kertomaan. Väitöksessä kiinnitetään huomiota etenkin entisestä Neuvostoliitosta ja Itä-Euroopasta poliittisen myllerryksen aikana tulleiden turvapaikanhakijoiden kohtaloon.

15 "Häidän kohdallaan voidaan kysyä, mihin sisäministeriön tiedot muuttuneista olosuhteista voivat perustua, ja olivatko ne todellinen peruste kielteisille päätöksille."

16 Väitöksessä epäillään, että päätöksiin saattoi vaikuttaa uhka idänpakolaisten hallitsemattomasta maahanantulosta. Suomi halusi antaa nopean merkin, ettei täältä kannata turvaa hakea. Koska päätökset piti jotenkin perustella, niissä vedottiin ministeriön tietoihin, joista näin tuli hakijoiden tietoja oikeammat.

17 Presidentti Mauno Koivisto totei aikoinaan hallituksen ulkoasiainvaliokunnalle Neuvostoliitosta Suomeen tulevista somaleista: "On välttämätöntä, että Neuvostoliitossakin ymmärretään, että me palautamme, me palautamme tarvittaessa vaikka koko junan."

18 Matti Saarelainen on työskennellyt suojelupoliisissa vuodesta 1986 ja itsekin osallistunut turvapaikanhakijoiden puhutteeluihin. Nyt hän on suojelupoliisin analyysi- ja tietopalvelun ylitarkastaja.

19 Saarelainen väittelee Helsingin yliopistossa lauantaina. Aineistonan hänellä oli 1991-1993 tehdyt turvapaikkapäätökset, niiden käsittely sekä ulkomaalaiskeskuksen, turvapaikkalautakunnan ja Pakolaistenneuvonnan edustajien haastattelut

Selänniemen tutkimus on väitöskirjaksi mehukasta luettavaa, varsinkin kun loikkaa ohi hermeneuttisten spiraalien ja muiden tieteellisten möhkäleiden.

Arvioinnit eivät noudattele uutistekstin tai tutkijan laatiman tiedotteen rakennetta vaan ennemminkin kuvailevaa ja arvioivaa tekstityyppiä, joka positioi toimittajan arvioijaksi ja tutkijan kirjallijaksi. Tekstistä ei löydy suoria lainauksia tiedotteesta tai väitöskirjasta eikä tutkija itse pääse tekstissä ääneen. Tyylliltään arvioinnit ovat edellistä tyyppiä epävirallisempia ja arkipäiväisempiä ja toimittajan suhde tutkimukseen näyttäytyy läheisenä.

Auringossa löhöilystä voi saada konsanaan aidompia elämyksiä kuin pyhiinvaellukselta kulttuurikohteessa – emeritusprofessori siinä kuin sellunkeitittäjä. Sen todistaa tänään perjantaina Jyväskylässä väittelevä Tom Selänniemi.

Pitäisikö hyvinvointivaltio purkaa, säilyttää tai laajentaa? Samaa utelee tänään Helsingin yliopistossa väittelevä valtiotieteen kandidaatti, ekonomi Jouko Kajanojakin.

Selvin ero kahteen muuhun diskurssityyppiin löytyy siinä tavassa, jolla toimittaja itse on henkilönä läsnä tekstissä. Muissa teksteissä toimittaja näyttää pysyttelevän taustalla, mutta kirja-arvioinneissa hän voi puhua minä-muodossa:

Odotan malttamattomana porvariskodin kasvatin kansantajuista pamflettia väitöstuloksista ja tulkinnoista. Meitä kaikkia kiinnostaisi tietää, miten esimerkiksi Suomen kaltainen hyvinvointivaltio on lässähtänyt Euroopan pimeimpien työttömyysmaiden joukkoon.

Syystä tai toisesta myös tutkija saa samalla värikkäämmän ja poleemisemmän roolin kuin esimerkiksi tutkimusuutisissa, joissa tyypillisesti tutkija toteaa, kertoo, korostaa, perustelee ja sanoo asioita. Väitöskirja-arvioissa sen sijaan tutkija todistaa, romuttaa, kärjistää, pohtii, tunnustaa, utelee, puolustaa, sohaisee, huomauttaa sarkastisesti, kumoo ja paljastaa niitä.

Henkilökuva

Kun tutkimusuutisissa pääosa näyttelee väitöskirja ja sen tulokset, niin kolmannessa diskurssityypissä, henkilökuvasa, uutisoinnin kohteeksi nousee väittelytahtuma ja tutkija henkilönä. Painotus tulee ilmi jo otsikoissa:

Ekoläänin maaherrasta tuli protohtori

Fysikot kuin paita ja peppu

Erkki Tuomioja kirjoitti väitöskirjan ystävästään Pekka Kuusesta. ”Kuusi oli valitusoptimisti, hän uskoi järkeen ja tietoon”

Henkilökuvaukset alkavat useimmiten pienellä anekdootilla tutkijan elämästä, tilannekuvauksella tai tutkijan ulkonäön kuvauksella. Tutkimuksen tuloksia esitellään hyvin lyhyesti, menetelmiä ja aineistoa ei lainkaan, eikä jutuissa ole lainattu esimerkiksi tutkimustiedotteen tekstiä sellaisenaan. Teksti positioi toimittajan tiedon ja vaikutelmien välittäjäksi, ikään kuin lukijan silmälaseiksi, ja tutkijan ensisijaisesti henkilöksi, tutkimusta tehneeksi ihmiseksi ja vasta toissijaisesti tiedon tuottajaksi ja asiantuntijaksi.

Toimittajan ja tutkijan suhde näyttäytyy ennemminkin tuttavallisena ja läheisenä kuin etäisen virallisena. Toimittaja saattaa esimerkiksi kutsua väittelijää etunimellä, nimittää häntä porotohtoriksi, vanhan porotilan vesaksi tai kaksospojiksi. Myös lukija pääsee lähelle tutkijaa: jutuissa on valokuva tutkijasta ja toimittaja saattaa kuvailla elävästi hänen ulkonäköään ja työskentelytilojaan:

Olli Lagerspetzillä on pyöreät kullanväriset rillit ja punertava parta. Hän näyttää ikäistään nuoremmalta. Lagerspetzin pikkuruinen työhuone on erotettu irtoseinällä suuremmasta huoneesta. Åbo Akademin filosofian laitos on saanut tilansa entisestä Dahlströmin suvulle kuuluneesta upeasta mutta rapistumaan päässeestä yksityiskodista Aurajokirannassa.

Myös tutkijan ja tutkimuksen suhdetta kuvataan näissä teksteissä läheisempänä, arkipäiväisempänä ja samalla myös intohimoisempana kuin esimerkiksi tutkimusuutisissa:

Lomat, illat, viikonloput ja lomiksi muutetut lomarahatkin täyttivät lopulta vuosikymmeniä sitten asetetun päämäärän. Porotilan pojasta tuli porotohtori.

Puolessatoista vuodessa vanha haave kirjoittaa kirja tohtori Pekka Kuusesta (1917-89), ystävästä ja puoluetoverista, jalostui väitöskirjaksi.

Toimittaja on tässä diskurssityypissä läsnä havaintojensa kautta, vaikka ei puhukaan varsinaisesta tutkimuksesta omalla äänellään kuten väitöskirja-arvioinneissa. Tutkijalle toimittaja antaa myös ns. tavallisen ihmisen äänen lainaamalla hänen puheestaan tutkimukseen sinänsä kuulumattomia asioita, värittäviä ja hauskuuttavia yksityiskohtia tutkijan elämästä. Tutkijat eivät siis aina välttämättä puhu tieteellisellä, kirjoitetunkaltaisella kielellä, vaan arkipäiväisemmin:

“Pentuna piti uudet lelut heti purkaa osiin ja katsoa mitä sisällä on. Sehän on perinteinen enne, että TTK:hon joudutaan”, Jussi muistelee. “Ja tietokirjallisuutta luettiin, piti selvittää miksi lentokone pysyy ilmassa”, Ville jatkaa.

Vanha isännöitsijä kertoi “viimeisen päälle maalatusta hienostorouvast”, joka päivän välein kiukkuisena valitti, että talon julkisivuun on maalattu “paska”, ja vaati tekstin välitöntä poistamista. “Sanoin rouvalle, että antaa sen nyt jonkin aikaa olla, että muutkin näkisivät, miten nuoret teidät ja oman elämänsä kokevat”, isännöitsijä vastasi. Kuure on yhtä mieltä isännöitsijän kanssa.

Jos turvapaikkakäytäntöjen muuttamista koskeva väitösuutinen edustaa tekstien joukossa virallista, etäistä ja uutismaista lehtijuttua, niin seuraava esimerkiksi kahdesta fysiikan alan väitöksestä edustaa henkilökuvatyyppiä, jolle on tyypillistä väittelijöiden, ei niinkään väitöskirjojen uutisointi (katso sivu 86). Toimittaja kuvaa väittelijöitä, heidän ulkonäköään, puhetapaansa, elämänvaiheitaan ja tutkimustyön tekoa. Varsinaisten väitöskirjojen selostus on sijoitettu tekstin loppupuolelle muutamaan kappaleeseen. Toimittajan suhde väittelijöihin on kepeän tuttavallinen. Hän nimittää heitä paidaksi ja pepuksi ja kaksospojiksi. Uutisesta välittyy kuva kepeästä rupattelutuokiosta, jossa vaikeat “puhtaan perusfysiikan heliumin jäädytykset” ja “kvanttifysikaaliset perusominaisuudet” jäävät sivuseikaksi. Uutisoitavaa löytyy siitä, että väittelijät ovat kaksosia, joiden puhe keinuu savolaisittain.

Tyyliltään tämä väitösuutinen, kuten muutkin henkilökuvat, on epävirallinen, puhutunkaltainen ja keskustelunomainen. Sen retorinen moodi on ennemminkin viihdyttävä kuin informatiivinen. Tekstille ovat tyypillisiä puheenkaltaiset ilmauk-

Fyysikot kuin paita ja peppu

MILLA VON KONOW

Akkiseltaan kaksospojat Jussi ja Ville Ruudun erottaa vain paidan väristä. He ovat saman näköisiä, molempien puhe keino on savolaisittain, ja kumpikin on tutkijana Teknillisen korkeakoulun kylmälaboratoriossa. Jussi väittelee tohtoriksi tänään, Ville huomenna. Kun kimpapakaronkka on juhliittu, kumpikin aloittaa työt Nokian tutkimuskeskuksessa.

"Ihan puhdasta sattumaa", Jussi Ruutu tähdentää. "Eikä ne loppujen lopuksi olla edes samannäköisiä."

28-vuotiaat veljekset eivät ole sentään koko elämänsä taivalta neet yhdessä; armeijan he kävivät eri paikoissa. "Siellä oli niin paljon tekemistä, ettei päässyt ikävä tulemaan", Ville vakuuttaa.

Veljekset ovat aina olleet kuin paita ja peppu. Molempia kinnosti jo lapsena fysiikka ja tekniikka, joten tietysti lähettiin Otaniemeen opiskelemaan.

"Pentuna piti uudet lelut heti purkaa osiin ja katsoa mitä sisältä on. Sehän on perinteinen enne, että TKK-hon joudutaan", Jussi muistelee.

"Ja tietokirjallisuutta luettiin, piti selvittää miksi lentokone pysyy ilmassa", Ville jatkaa.

Veljeltä voi vipata mittalaitteen

Kaksosista kerrotaan ihania ja mystisiä tarinoita, joissa kaksoset erotetaan heti syntymän jälkeen, mutta kumpikin tahollaan valitsee saman ammattin, harrastaa purjelentoa ja risti koiransa Mustiksi. Veri vetää puoleensa, ja vuosien eron jälkeen kaksoset förmäävät toisiinsa purjelentokoneillaan tai päätyvät töihin samaan kylmälaboratorioon.

Ruudut ovat liaksi tiedemiestä uskoakseen näihin legendoihin, mutta telepatiaa veljesten välillä selvästi on. He laittavat lauseet sulassa sovussa puoliksi. Toinen aloittaa, toinen lopettaa, mutta päällekkäin he eivät puhu.

"Jussi saattaa ymmärtää asiota vähemmälläkin selittelyllä", Ville muotoilee.

Vaikka Ruudut asuvat yhdessä ja työskentelevät samassa paikassa, veljen naaman näkeminen ei käy hermoille. Veljekset ovat eri

Kaksoset Jussi (vas.) ja Ville Ruutu väittelevät peräkkäisinä päivinä tohtoriksi. Taustalla oleva jäähdytyslaitteisto oli jäissä kaksi vuotta yhteen menoon, kun Ville suoritti mittauksiaan

tutkimusryhmissä, ja usein työpäivä hurahtaa ilman että toisesta näkyy viilustakaan. Kollegat saattavat mennä Ruuduista sekaisin, mutta muuten veljestä on hyötyä. Voi vipata mittalaitteita.

Neljä viime vuotta Ruudut ovat tehneet pyöreitä päiviä väitöskirjojensa parissa. Työ on tasaista puurtamista, ja harvemmin käytävillä näkee palavasilmäisiä hapsutukkaisia tutkijoita "heureka" huutamassa.

"Työ vaatii pitkäjänteisyyttä, mutta se ei ole yksistään teorioiden miettimistä tai tietokoneen ääressä istumista", Ville aloittaa.

"Väitöskirjaa tehdessä on joutunut kaikenlaisiin hommiin pumppuoljyjen vaihtamisesta tietotekniikkaan. Ja meidän rakennamme laitteet yleensä itse, pirrämmme osat ja kasaamme koneen verstaalla", Jussi jatkaa.

Ville Ruudun tutkimuksessa heliuma jäähdytetään, kunnes se muuttuu supranesteeksi. Neste pannaan pyörinään, ja seurataan mitä sille tapahtuu. Villen tutkimustyöhön teki merkittävän löy-

dön huomattessaan, että nesteiden pyönteillä on yhteys "big bangin", maailmankaikkeuden alkuräjähdykseen. Tutkimus voi auttaa ymmärtämään, mitä "big bangin" jälkeen oikein tapahtui.

Myös Jussi Ruutu tutki heliumia. Hänen kokeissaan heliumnäyte jäähdytetään lähelle absoluuttista nollopistettä, ja näytteen rajapintoja kuvattiin jäähdytetyllä videokameralla. Kokeissa etsittiin aineen kvanttifysikaalisia perusominaisuuksia, jotka tulevat esiin vasta äärimmäisen kylmässä.

Tähtihetkien odottajan aika tulee pitkäksi

"Meidän tutkimukset ovat puhdasta perusfysiikkaa. Tulosten perusteella ei voi rakentaa hienoja laitteita, joilla saisi miljardibisneksen pystyyn", Ville kertoo.

"Murta voi olla, että kymmenen tai sadan vuoden kuluttua joku tekee keksinnön, joka perustuu meidän mittauksiin", Jussi kertoo.

Fyysikot tuottavat uutta tietoa jatkuvalla syötöllä, mutta kukaan ei tiedä kumka merkittävää uusi tieto lopulta on. Heinrich Hertz ei aikomaan päättänyt keksiä radiota ja televisiota, vaan sähkökenttiä tutkiessaan hän halusi selvittää luonnonilmiöitä. Samoin laser löydettiin vuosia ennen kuin älyttiin rakentaa cd-soittimia.

Jussin ja Villen mukaan aika käy pitkäksi, jos alkaa odotella suurta tieteellistä läpimurtoa. Fyysikon motivaatio onkin yleensä yleisempi:

"Tavoitteena on ymmärtää asioita. Tuntuu hienolta, jos pystyy lisäämään tietoa ihmisiä kiinnostavista asioista, kuten mistä maailmankaikkeus sai alkunsa", kertoo Ville. Ja veli jatkaa.

"Myös siinä on viehätöksensä, että kokeilee jotain mitä koskaan ennen ei ole kokeiltu. Eikä riitä, että kokeesta saa jonkin tuloksen. Pitää vielä selvittää, mistä ihmisestä siinä on kyse."

VIRPI MELLERI

set: äkkiseltään, kimppakaronkka, pentu, hurrahtaa, vipata, homma jne. Sitaatteja tutkijoiden puheesta on selvästi enemmän kuin esimerkiksi turvapaikkakäytäntöjä käsittelevässä uutisessa ja niissä on säilytetty puhekielen sävy: " Meidän tutkimukset ovat puhdasta perusfysiikkaa. Tulosten perusteella ei voi rakentaa hieonoja laitteita, joilla saisi miljardibisneksen pystyyn.". Myös kuvituksen valinta erottaa nämä kaksi esimerkkitekstiäni selvästi: Tyylliltään virallisessa turvapaikkakäytäntöjä käsittelevässä uutisessa tutkijan kuvan korvaa ulkomaalaisviraston tilastoa havainnollistava graafinen esitys. Epävirallisessa, keskustelunomaisessa henkilökuvassa voimme nähdä kuvan iloisesti hymyilevistä kaksospojista kylmälaboratorion letkujen keskellä.

Missä toimittaja luuraa?

Sanomalehdessä ilmestyvän uutisen perustehtävä on tiedon välittäminen, mikä asettaa uutistekstille omat vaatimuksensa ja samalla tarjoaa lukijalle tietänyttypisen tulkintakehyksen. Uutistekstit puhuvat lehti-instituution äänellä, eikä yksittäinen toimittaja ja hänen näkökulmansa asiaan yleensä ole uutisvälityksen tilanteen kannalta relevantti tekijä. Uutisen esittäjän ääni on siis ennemminkin institutionaalinen kuin henkilökohtainen (Fowler 1991). Uutistekstin luennan lähtöoletus on se, että toimittaja raportoi ikään kuin objektiivisena havainnojana niitä faktoja, joita hän on kerännyt tai hänelle on välitettäväksi. Pietilän (1991) mukaan tämän tiedonvälitystehtävän noudattaminen johtaa siihen, että esityksen perustuminen toisiin esityksiin häipyä näkyvistä. Objektiivisuuden vaatimus taas johtaa siihen, ettei toimittajan oleteta puuttuvan tekstin henkilöiden diskurssien sisältöön. Ridellin (1994, 91) mukaan tämä normi takaa sen, ettei uutisissa yleensä esiinny ironista tai parodista suhdetta henkilön puheeseen (ks. kuitenkin seuraava esimerkki). Tästä huolimatta toimittajalla on mahdollisuus käyttää muita strategioita, joiden avulla hän voi vaikuttaa henkilön puheesta syntyviin tulkintoihin kehystämällä puhetta omalla puheellaan. Esimerkiksi toimittajan ja alkuperäisen lähteen sulauttava vapaa epäsuora esitys jättää epäselväksi, kenen painotuksista tekstissä on kyse. Ridellin (mts. 119) se tarjoaa toimittajalle keinon joko tukea tai horjuttaa henkilöiden diskurssia ilman, ilman että toimittaja rikkoo uutisjournalismin puolueettomuusnormia.

Kehystämiseen voisi ajatella kuuluvan myös tekstin rakenteen, otsikoiden ja referointiverbien valinta ja se, mitä toimittaja päättää väitöksestä uutisoida, miten päättää väittelijän esittelä (esimerkiksi kaksospoikina, maatalon emäntänä, maaherrana, kulttuurisuvun kasvattina) ja miten kuvaa tutkimuksen tekoa (uurastamisena, elämäntyönä, hommana) (ks. tarkemmin Luukka 1997). Väitösuutisen rakentaminen antaa toimittajalle ehkä tavallista uutista enemmän mahdollisuuksia luoda merkityksiä ns. objektiivisen tiedon ympärille. Toimittajan omat asenteet saavat lymyillä piilossa pienten kielellisten valintojen takana. Esimerkiksi seuraavissa porotaloutta koskevan väitösuutisen katkelmissa toimittajan näkemys paljastuu mm. siinä, miten hän esittelee väittelijän ja kommentoi väitöskirjaa. Toimittaja nimittää tutkijaa porotohtoriksi ja vanhan porotilan vesaksi, väitöskirjan kirjoittamista hän kuvaa kansiin laittamisena, vanhana harrastuksena ja homman hoitelemisena, jonka voi tehdä saman tien, ikään kuin muun puuhan ohella. Sen sijaan että toimittaja arvioisi väitöskirjaa tai esittäisi ulkopuolista arviota siitä, hän laittaa tutkijan itse pitämään työtään pioneerityönä. Väitöskirjasta hän nostaa esiin sitä paisuttavat liitteet ja kuvituksen.

Ekoläänin maaherrasta tuli porotohtori (otsikko) ...

Vanhan porotilan vesa Kuusamon Lämsänkylästä on palannut ja **pannut samantien kansiin** myös Vienan poronhoidon historian. Korttesalmen väitös ei

ole sukututkimus. **Hän itse nimeää sen alansa uudisraivaukseksi ja pioneerityöksi.** (—) Suomessa ei kaiketi kukaan ole väitellyt vielä porotalouden historiasta. Eikä maaherran toimensa ohella kukaan ole ylipäättään väitellyt mistään. Hannele Pokkakkin **hoiteli homman** jo ministerikaudellaan. (—) Kortesalmi on ollut väitöstyössään kunnianhimoinen. Hänen värikartoin varustettua 566-sivuista kirjaansa **paisuttavat mm. 40-sivuiset englannin- ja venäjänkieliset referumit.** (—) Laaja hakemisto ja sujuva kerronta hamuilevat myös tavallisempaa porohistoriasta kiinnostunutta väkeä. **Kuvituskin on runsasta.** Kortesalmi onkin **varautunut jakeluun ottamalla kirjasta 1 200 kappaleen ensipainoksen.** (...) Kortesalmi myöntää, että vasta Mikkelin läänin maaherruus antoi aikaa **vanhoille poroharrastuksille.**

Vaikka toimittaja ei olisikaan lehtijutussa henkilönä läsnä, näkyy hänen kädenjälkensä kuitenkin väistämättä siinä, kenen äänelle hän antaa uutisessa tilaa. Haastattelutilanteissa toimittaja luo näkökulman uutiseen ja ohjaa tiedonlähteen ääntä tekemällä kysymyksiä, joihin haastateltava vastaa. Näin toimittaja voi ohjata uutisen sisältöä, vaikka tekstissä sellaisenaan ei näy toimittajan ääntä, koska kysymykset on jätetty pois. Uutinen välittyy siis aina toimittajan ja lehden valitseman näkökulman taittamana ja sävyttämänä. Suorakaan esitys ei siis esitä toisen ääntä suoraan, sillä vastaanotettuaan sanan, kertoja väistämättä tekee tulkintoja sanasta ja asettaa vieraan sanan diskurssiin omien tulkintojensa mukaisesti. Kerrojan konteksti siis muovaa vieraan puheen kontekstia (ks. Vološinov 1990, 140-141).

Sanomalehtijutussa usein jää näkymättömiin se todellinen konteksti, jossa haastateltava ajatuksensa ilmaisee. Toimittajan vastuulle jää, miten suora tai epäsuora lausuma tekstiin upotetaan ja millaiset tulkinnat siitä tekstissä rakentuvat. Alkuperäinen ”puhujaa” ei siis voi ennakoita, miten hänen ääntään tekstissä käytetään. Hyvään lehtimiestapaan ei tietenkään kuulu haastateltavien puheen käyttö miten vain, mutta toimittajan teksti on kuitenkin aina tulkinnan tuote ja representointitapa hänen valittavissaan. Toimittaja valitsee, mitä laittaa haastateltavansa sanomaan ja millaisen äänen hänelle uutisessa antaa. Tutkimusuutisissa tutkija pääsee kertomaan väitöskirjansa tuloksista asiantuntijan äänellä, henkilökuviissa hän saa kertoa myös itsestään ja elämästään tavallisen ihmisen äänellä. Väitöskirja-arvioissa tutkija esiintyy vain kasvottomana kirjailijana eikä pääse itse sanomaan sanaakaan.

Diskurssityypit tarjoavat myös toimittajalle mahdollisuuden erityyppisten äänen valintaan. Tutkimusuutisissa toimittaja pysyttelee näkymättömissä ja toimii tiedon välittäjänä ja uutisoijan roolissa. Väitöskirja-arvioinneissa hänen roolinsa on aktiivempi ja näkyvämpi, sillä hän voi puhua arvioijan äänellä. Henkilökuviissa toimittaja on ikään kuin näennäisen näkymättömänä lukijan silmälaseina läsnä tilanteessa ja puhuu kommentaattorin ja viihdyttäjän äänellä. Toimittajan ääniä saattaisi laajemmasta aineistosta löytyä lisääkin, esimerkiksi porotohtoria esittelevässä jutussa on mukana aimo annos ironissävyyistä kommentointia.

Tiede arkiseksi?

Faircloughin (1995) mukaan mediadiskurssille on tyypillistä instituutioiden, kuten politiikan tai tieteen, privatisoiminen, joka tapahtuu pitkälti kielen avulla. Julkinen maailma esitetään ns. tavallisen maailman keinoilla, arjen ja keskustelun kielellä. Näin etäinen saadaan läheiseksi, virallinen epävirallisemmaksi. Nykyisen mediadiskurssin taustalla vaikuttavat monenlaiset jännitteet: jännite tiedonvälityksen ja viihdyttämisen välillä ja jännite julkisen ja yksityisen välillä. Nämä jännitteet ovat vaikuttaneet siihen, että mediadiskurssit ovat muuttuneet yhä enemmän ar-

kikieliseksi ja keskustelunomaisiksi ja siihen, että ne ovat muuttuneet yhä viihteellisimmiksi ja markkinahenkisemmiksi. Tieteen popularisointi sanomalehden palstoilla ei siis ole pelkästään tieteellisten tulosten kääntämistä ymmärrettävämmälle asiaproosalle vaan myös tieteen maailman henkilöimistä, arkipäiväistämistä ja viihteellistämistä. Fairclough (1992a, 113) selittää näitä muunnostendenssejä mm. lehdistön muuttuneella tavalla nähdä lukijansa asiakkaina, julkisen privatisoitumisella ja televisiosta tutun keskustelunomaisen diskurssityypin yleistymisellä myös lehdistön kielenkäyttöön.

Myös Fowlerin (1991) mukaan henkilölistäminen on lehdistön kielenkäytölle tyyppillinen piirre. Lehtijutut ja uutiset rakennetaan mielellään ihmisten ympärille, väritetään henkilökohtaisilla yksityiskohdilla ja konkretisoidaan ihmisten kautta. Mutta lehtien palstoilla esiintyvä ihmisjoukko on lehden rakentama, kulttuurisesti organisoitunut henkilögalleria ennemminkin kuin ryhmä todellisia, uniikkeja yksilöitä. Lehdissä esiteltävät ihmiset esiintyvät usein ryhmänsä edustajana, ikään kuin stereotyyppian lihallistumana, johon lukija voi liittää lehdessä esitetyn tiedon lisäksi myös niitä käsityksiä, joita hänellä ennestään on kyseisen ryhmän tai joukon edustajista. Diskurssi toisaalta vahvistaa kategorisointeja toisaalta luo myös uusia kategorioita.

Tämän tutkimuksen aineistonkeruun aikana Helsingin Sanomien väitösuutisissa esiintyi 17 tutkijaa. Mikäli ajattelemme heidän jollain tavalla edustavan tutkijakuntaa, niin kuva siitä muodostui varsin miesvaltaiseksi. Joukossa oli nimittäin vain 3 naisväittelijää, vaikka tuona aikana väitelleistä tutkijoista 41 oli naisia ja 67 miehiä. Jostain syystä väittelijän prototyyppi näyttää olevan joko Helsingin tai Turun seutujen korkeakoulujen kasvatteja, sillä muualta Suomesta lähetetyistä tiedotteista julkaisukynnyksen ylitti vain noin yksi kymmenestä, mutta turkulaisten tiedotteista joka neljäs ja helsinkiläisten joka viides. Jotain erityistä täytyy ilmeisesti väittelijästä löytyä, sillä tässä otoksessa julkaisukynnyksen ylittäneistä vain 9 oli ns. tavallisia tutkijoita. Loppujoukosta löytyi nimittäin entinen maaherra, kansanedustaja, entinen ministeri, suojelupoliisin ylitarkastaja ja kahdet identtiset kaksoset! Kyseessä voi tietysti olla vain sattuma. Osassa lehtijutuista rakentui tutkijasta vakava, virallinen, puurtajakuva, osassa taas kepeämpi, mutta tutkimustyölleen antautuneen tutkijan kuva. Tätä kielellisin keinoin rakentuvaa kuvaa tukivat myös jutuissa käytetyt valokuvat. Väittelijät oli niissä esitetty yleensä kravatti kaulassa vakavanoloisina tai lievästi hymyillen seisomassa työhuoneensa liepeillä, pitkillä käytävillä tai kulturellisesti akateemisten pylväikköjen tai Väinö Linnan muistopatsaan juurella. Sinänsä mielenkiintoista oli havaita, että juttujen joukossa olevat kaksi naisväittelijän kuvaa olivat tyyliltään varsin erilaisia. Toinen väittelijöistä tosin on kuvattu työpaikallaan, mutta kuva on ylhäältä alaspäin otettu ja siitä syntyy vaikutelma iloisesti hymyilevästä pikkutyöstä. Toinen naisväittelijän kuva puolestaan on otettu kotipihalla ja siinä tohmajärveläinen väitellyt emäntä seisoo kukkamekossa pensaiden keskellä.

Väitösuutisissa saattoi siis selvästi havaita henkilökohtaistamisen ja keskustelunomaistamisen keinoja. Yli puolet uutisista sisälsi ainakin jonkin verran "human interest" -ainesta, jolla oli vain vähän tekemistä väitöskirjan sisällön uutisoinnin kanssa. Toisaalta nämä katkelmat lähensivät tutkijaa "maallikkolukijaan", toisaalta tukivat hänestä jollain tavalla erityisen henkilönä. Väittelijä saattoi olla yhtä hyvin maatilan emäntä, joka "ehti tilanhoidon ohessa väitellä tohtoriksi kasvisruokavalion vaikutuksista" kuin kuulua "tunnettuun turkulaiseen kulttuurisukuun, jossa tieteenetko jatkuu". Myös väitöskirjan laatija voi joutua pakkolomalle, ja myös väitöskirjan tekijä voi tanssata puistossa ja löytää samalla sekä vaimon että väitöskirjan aiheen.

Naantalın kirkkoherran Rauno Heikolan ajatukset ovat askarrelleet jo toistakymmentä vuotta 1970-luvun alussa kuolleen kiistellyn kirkonmiehen ja tunnetun

teologin Osmo Tiililän parissa. "Väitöskirja on kypsynyt hitaasti työn ohella. Lopullisesti sitä vauhditti muutaman viikon pakkoloma, jolle seurakunta lähetti kaikki työntekijänsä kolme vuotta sitten", Heikola kertoo.

Kymmenen vuotta sitten Sohon torvet vierailivat Tartossa. Turkulaisten opiskelijoiden soittokunta esiintyi yliopiston juhlasalissa. Sen jälkeen orkesteri-äältään nuorimmat soittivat tanssimusiikkia, jotta vanhimmat saivat pyörähdellä puistossa emäntien, tarttolaisten naiskuorolaisten kanssa. Juhlat loppuivat lyhyeen, koska yöpyminen kaupungissa oli ulkomaalaisilta kielletty. Yksi päivä riitti siihen, että Mikko Lagerspetz ja hänen tuleva puolisonsa Hille ehtivät tutustua. Vuonna 1989 sosiologi Lagerspetz jo asui Tallinnassa ja pääsi seuraamaan aitoa yhteiskunnallista kuohuntaa, sellaista mistä siihen asti oli lukenut kirjoista. Lopulta hän ei enää tyytynyt sivullisen osaan, vaan kirjoitti myllerryksestä väitöskirjan.

Intertekstuaalisuuden äärellä

Faircloughin intertekstuaalisen analyysin viitekehys haravoi väitösuutisista esiin tekstien moniäänisyyden ja -funktionaalisuuden. Näillä uutisilla on kaksoistehtävä: toisaalta tiedottaa tutkimuksen tuloksista ja toisaalta (ehkä enemmänkin) tutustuttaa tutkimusmaailmaan, viihdyttää ja pitää esillä tiedemaailmaa sen edustajien kautta. Osassa tiede, tutkimus ja tutkija rakennetaan etäisellä, virallisella diskurssilla, osassa taas keskustelunomaisella, arkipäivän diskurssilla, jonka avulla tiedekin sopii ehkä paremmin "maallikkolukijan" aamukahvipöytään.

Diskurssirepresentaatioiden kuvauksen avulla saadaan esiin se, millaisten kielellisten keinojen avulla tekstien upottaminen tekstiin tapahtuu. Väitösuutisten representaatiotavat eivät näytä poikkeavan lehtijutuille tyypillisistä tavoista rakentaa eri lähteistä peräisin olevien tekstien rakennelmaa. Diskurssityypeittäin tarkasteltuna saadaan esiin pieniä eroja. Tutkimusuutisissa ja henkilökuvassa esiintyy kaikkia mahdollisia tapoja, väitöskirja-arvioinneissa upotuksia on selvästi vähemmän ja nekin ovat yleensä epäsuoria esityksiä.

Kiinnostavamman kuvan väitösuutisista tarjoaa diskurssityyppien analyysi, johon Fairclough tarjoaa joukon (tosin melko epämääräisesti määriteltyjä) työvälineitä. Toimivimmalta tämän aineiston analyysin kannalta vaikuttavat tekstin tyyliin liittyvät käsitteet. Sanomalehdessä ilmestyvän uutisen genrepiirteet toisaalta yhdistävät diskurssityyppejä, mutta toisaalta myös erottelevat niitä. Tutkimusuutisen tuottamiseen näyttävät osallistuvan toimittaja, tutkija ja tiedote, henkilökuvaan lähinnä vain toimittaja ja tutkija ja väitöskirja-arvioon toimittaja, väitöskirja ja mahdollisesti tiedote.

Tutkimusuutinen muistuttaa toiminta- ja tekstityyppinä uutista, jonka keskiössä ovat tutkimustulokset, tieteen löydökset. Uutinen positioi toimittajan näkymättömänä pysytteleväksi uutisoijaksi ja tutkijan asiantuntijaksi. Tyyliiltään uutiset ovat virallisia, asiallisia, tieteellisiä, etäisiä ja toteavia. Sukulaistyyppi lehdestä löytyy muista uutisista. Väitöskirja-arviot puolestaan rakentuvat arvioivan ja kuvailevan tekstityypin muotoon ja niissä fokukseen nousee väitöskirja kirjana ja lukielämyksenä. Tyyliiltään ne ovat astetta epävirallisempia, läheisempiä ja henkilökohtaisempia. Toimittajan rooli on näkyvä ja hän puhuu omalla lukijan äänellään, tutkija sen sijaan pysyy henkilönä näkymättömissä. Toimittaja asettautuu arvioijan ja kommentoijan rooliin, tutkija saa lähinnä kirjalijan roolin. Arvioinnit muistuttavatkin monella tapaa muita lehdestä ilmestyviä kulttuuriarviointeja. Henkilökuvat noudattelevat kuvaavan ja narratiivisen tekstin rakennetta ja nostavat esille väittelijän henkilönä. Tyyliä voi luonnehtia epäviralliseksi, maallikkomaiseksi, viihdyttäväksi, henkilökohtaiseksi ja läheiseksi. Toimittaja on näennäisesti taka-alalla, mutta on kuitenkin läsnä havaintojen ja vaikutelmien kirjaajana.

Tutkija esiintyy ensisijaisesti omana itsenään, tosin siis sellaisena tutkimuksen tekijänä kuin toimittaja hänet esittelee. Sukulaistyyppin löytää esimerkiksi sanomalehden syntymäpäivä uutisista tai aikakauslehtien henkilöjutuista.

Tässä artikkelissa olen vain riippaunut pintaa, sillä intertekstuaalisuus on niin moniulotteinen käsite, että yhdenkin artikkelin syvälinen analyysi kaikilla mahdollisilla tasoilla vaatisi huomattavasti enemmän palstatilaa. Kuvauksen laajimman tason analysoinnin olen tällä erää jättänyt väliin. Ilmeistä kuitenkin on, että diskurssien yhteen kietoutumisen näkökulmasta sanomalehden väitösuutisessa yhdistyvät tieteen tapa ja journalismin tapa hahmottaa käsiteltäviä asioita. Tutkimuksen uutisoinnissa tieteen diskurssin näkökulma tulee esiin mm. niissä katkelmissa, joissa käsitellään tutkimuksen aineistoa, menetelmiä ja tuloksia sellaisenaan. Lehtijutuissa tämä diskurssi esitetään yleensä suorina lainauksina tutkijan puheesta tai hänen tiedotteestaan. Toimittajan oma osuus sen sijaan noudattelee journalismin diskurssia, jonka mukaisesti uutisoitavaksi nousevat esimerkiksi tulosten sovellettavuus, erikoisuus tai tutkijan henkilönä (ks. Luukka 1997). Diskurssikäytänteiden perinpohjainen kuvaus vaatisi ehdottomasti tuekseen esimerkiksi haastatteluja ja toimituksellisten käytänteiden seuraamista, jotta kuvauksessa päästäisiin pintaa syvemmälle. Tekstien analyysia raportoidessa joutuu väkisinikin valitsemaan ja poimimaan vain esimerkkejä, ellei sitten päätyisikin kuvaamaan vain yhtä tekstiä. Faircloughin mallia on toistaiseksi käytetty erittäin vähän konkreettisten aineistojen analyysiin ja mallin käsitteet näyttävät edelleenkin olevan ennemminkin valinnaisia työkaluja kuin tiukan analyysimallin portaita.

Viitteet:

1. Bahtinin näkemyksiä intertekstuaalisuudesta on hyödynnetty laajasti myös kirjallisuuden ja journalististen tekstien tutkimuksessa (ks. esim. Viikari 1991, Pietilä 1988, 1991, Reunanen 1993, Ridell 1994).
2. Koska Faircloughin teoria käsitteineen näyttää olevan jatkuvasti kehityksen ja muutosten alaisena, päädyin tässä artikkelissa käyttämään pääasiassa uusimman kirjan (1995) käsitteistöä. Myös käsitteiden suomenkieliset vastineet ovat vasta vähitellen vakiintumassa. Selvyysyistä pyrin käyttämään uuden suomennoksen (1997) käsitteitä, vaikka olenkin itse aiemmin (esim. Luukka 1995) suomentanut osan käsitteistä hieman toisin. Käytän kuitenkin 'practices' termin suomennoksena käsitettä 'käytänne', jonka ensisijainen merkitys on 'käytössä oleva tapa tai menettely', konkreettisemmän ja monimerkityksisemmän termin 'käytäntö' sijasta.

Kirjallisuus:

- Bakhtin, Mikhail (1986)
Speech genres and other late essays. Austin: University of Texas Press.
- Bruun, M., I. Koskimies & I. Tervonen 1986.
Uutisoppikirja. Helsinki: Tammi.
- Coulmas, Florian (1986).
Reported speech: some general issues. Teoksessa Coulmas, Florian (ed.): Direct and indirect speech. Berlin: Mouton de Gruyter.
- Fairclough, Norman (1992a)
Discourse and social change. Cambridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1992b).
Discourse and text: linguistic and intertextual analysis within discourse analysis. *Discourse & Society* 3 (1992):2.
- Fairclough, Norman (1992c)
Intertextuality in critical discourse analysis. *Linguistics and education* 4 (1992)..
- Fairclough, Norman (1995)
Media discourse. London: Edward Arnold.
- Fairclough, Norman (1997)
Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.

- Fowler, Roger (1991)
Language in the news. Discourse and ideology in the press. London: Routledge.
- Halliday, M.A.K. (1978)
Language as Social Semiotic. The social interpretation of language and meaning. London: Edward Arnold.
- Ikola, Osmo (1961)
Das Referat in der finnischen Sprache. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia, sarja B, 121. Helsinki.
- Kauhanen, Erkki (1994)
Mitä tieteen yhteisöviestinnän tutkimus opettaa tutkijan ja journalistin kohtaamisesta. Teoksessa Rydman, Jari (ed.): Puhutaanko oikeista asioista. Tiedevalistuksen tila Suomessa. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta.
- Kauhanen, Erkki (1997)
The river of ink : media epistemology, ontology and imagology in the light of science, pseudoscience and technology material in six major Finnish newspapers in 1990 Helsinki: Yliopistopaino.
- Koski, Mauno (1985)
Toiseen tekstiin viittaminen nykyisessä kirjasuomessa. Teoksessa Koski, Mauno (ed). Lauseita ja ajatuksia. Fennistica 5, Turku: Åbo Akademi.
- Kristeva, Julia (1993)
Puhuva subjekti: tekstejä 1967-1993. Helsinki: Gaudeamus.
- Kuiri, Kaija (1984)
Referointi Kainuun ja Pohjois-Karjalan murteissa. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Luukka, Minna-Riitta (1995)
Puhuttua ja kirjoitettua tiedettä. Funktionaalinen ja yhteisöllinen näkökulma tieteen kielen interpersonaalisiin piirteisiin. Jyväskylä Studies in Communication 4. Jyväskylän yliopisto.
- Luukka, Minna-Riitta (1997)
Tutkimustiedotteesta lehtijutuksi. Teoksessa Mauranen, Anna & Puurtinen, Tiina (eds.): Translation, Acquisition, Use. AFinLAn vuosikirja 1997, nro 55. Jyväskylä.
- Penttilä, Aarni (1963)
Suomen kielioppi. Porvoo: WSOY.
- Pietilä, Veikko (1988)
Narratologia ja uutisjournalismi: eräitä metodologisia huomioita. Tiedotustutkimus, 11(1988): 4.
- Pietilä, Veikko (1991)
Sanoista tekoihin. 'Vieraan puheen' vastaanotosta lehtiutuisessa. Tiedotustutkimus, 14(1991): 4.
- Pietilä, Veikko (1993a)
Ikkunako maailmaan. Uutisgenre ja uutisen todellisuusvaikutelma. Tiedotustutkimus, 2(1993): 4.
- Pietilä, Veikko (1993b)
On tämä aika kamala - ja kiehtova - peli! Uutinen ja vapaa epäsuora esitys. Virittäjä 97(1993): 3.
- Reunanen, Esa (1993)
Journalismin genret kontekstien konteksteina. Saussurelais-bahntinilainen näkökulma tekstien tuottamiseen ja tulkintaan. Tiedotustutkimus 16(1993):2.
- Ridell, Seija (1994)
Kaikki tiet vievät genreen. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, julkaisuja A 82. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Vesikansa, Jyrki (1989)
Tiede tiedotusvälineissä. Teoksessa Peräsalo, Ilkka (ed.): Tiede tiedotusvälineissä. Helsinki: Tieteen tiedotusry.
- Viikari, Auli (1991)
Intertekstuaalisuus. Suuntia ja sovelluksia. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Voloshinov, Valentin (1990)
Kielen dialogisuus: Marxismi ja kielifilosofia. Tampere: Vastapaino.
- Väliveronnen, Esa (1993)
Tiedejournalismin paradigmat. Tiedotustutkimus 16(1993):3.